

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук,
професора Кирилюка Євгенія Миколайовича
на дисертацію **Білик Ірини Володимирівни**

«Інституційний механізм ринку праці в аграрному секторі економіки України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

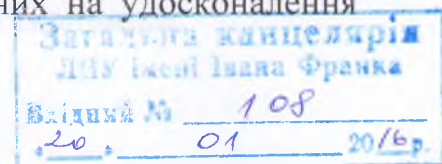
Актуальність теми дослідження

Виконана дисертаційна робота присвячена одній із найактуальніших проблем, які стоять перед економічною наукою і практикою – підвищенню ефективності функціонування аграрного ринку праці. Стан аграрного ринку праці є індикатором розвитку соціально-економічних процесів на селі, конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі та національної економіки загалом. Вищезначена проблема набуває особливої актуальності в умовах глобалізації світової економіки. Досвід передових країн світу переконує, що без ефективного ринку праці неможливо формувати сприятливе аграрне підприємницьке середовище, розв'язувати соціальні проблеми села.

З огляду на вищесказане варто відзначити, що робота є актуальною як з теоретичної, так і з практичної сторони. У руслі предмета дослідження автором запропоновано теоретичний аналіз механізму досягнення балансу між попитом та пропозицією робочої сили в аграрному секторі, визначення умов формування раціональної зайнятості населення і розвитку підприємницької ініціативи у сфері сільського господарства. Все це засвідчує актуальність теми і логіку викладення роботи, її підпорядкованість предмету, завданням дослідження, які спрямовані на обґрунтування висновків для подальшого практичного використання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами та практичне значення одержаних результатів

Автор дисертаційної роботи доволі успішно доводить свої теоретичні положення до певних практичних висновків, спрямованих на удосконалення

механізму функціонування аграрного ринку праці. Сформульовані та запропоновані у дисертації ідеї, методичні підходи, пропозиції, узагальнення і висновки застосовувалися для підготовки документів аналітичного концептуального характеру, що підтверджується відповідною довідкою. Теоретичні висновки і концептуальні положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка при викладанні низки дисциплін, серед яких: «Економічна історія та історія економічної думки», «Макроекономіка», «Макроекономіка-2», «Економіка праці та соціально-трудова відносина», «Аграрна економіка». Теоретичні розробки автора апробовані на багатьох міжнародних та всеукраїнських конференціях. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 3,6 друк. арк., у тому числі 7 статей у фахових виданнях та 7 тез доповідей, одна стаття у зарубіжному виданні.

В опублікованих працях розкрито основні положення дисертаційної роботи. Це стосується і автореферату, в якому в повному обсязі відображено основні результати проведеного дослідження. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого здобутку дисертанта.

**Сутність, обґрунтованість наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність**

Мета, поставлена дисертантом, полягає в тому, щоби з позицій сучасної економічної науки, використовуючи інструментарій мікро- і макроекономіки та методологію інституційного аналізу, здійснити комплексне дослідження сучасного аграрного ринку праці як підсистеми вітчизняного ринку праці, розкрити механізм його становлення, що відбувається під впливом закономірностей розвитку національної економіки та специфічних внутрішніх ринкових законів.

Об'єкт дослідження становлять процеси формування та функціонування інституційного механізму ринку праці в аграрному секторі економіки.

За своєю структурою дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, кожний з яких присвячений найвагомим, ключовим питанням формування ефективного механізму аграрного ринку праці, взаємозв'язаних логічною послідовністю, а також висновків та списку використаної літератури.

Загальний обсяг дисертаційної роботи – 209 сторінок, основний текст охоплює 170 сторінок. Робота містить 6 таблиць, 22 рисунки, 13 додатків. Список використаних джерел містить 194 найменування.

Відповідно до вимог у вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення, відображено дані про апробацію, публікації, структуру й обсяг роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження інституційного механізму аграрного ринку праці» розкрито суть та структурні елементи інституційного механізму ринку праці. Аналізуючи відносно складні, але актуальні та вагомні для сучасної аграрної економіки процеси, автор оперує такими поняттями як «ринок аграрної робочої сили», «сільський ринок праці», «аграрний ринок праці». Дисертант дає авторське визначення ринку праці в аграрному секторі економіки України як самостійної динамічної системи взаємодії попиту та пропозиції на аграрну працю, що регулює рух людських ресурсів у сфері сільськогосподарського виробництва. Системне дослідження механізму функціонування аграрного ринку праці здійснюється через аналіз форм і методів впливу на чинники, з допомогою котрих формується мотивація суспільних, групових та особистих інтересів і досягається оптимальний рівень якості робочої сили.

У другому розділі «Аналіз ефективності функціонування інституційного механізму аграрного ринку праці України» здійснено макроекономічне дослідження інституційного механізму аграрного ринку праці. Простежено тенденції формування аграрної зайнятості через показники зайнятості та безробіття. Проаналізовано та проілюстровано динаміку показників міське-сільське населення, рівня заробітної плати в галузі, зайнятості на

сільськогосподарських підприємствах, попиту у працівниках різної кваліфікації.

Вагомим складником дослідження у цьому розділі є аналіз інституційно-правового механізму аграрного ринку праці, зокрема переваг і недоліків проекту нового Трудового кодексу. Дисертант розглядає ефективність функціонування інституту соціального партнерства в Україні та його особливості на сучасному ринку праці. Це дало змогу автору виявити кореляційний зв'язок між рівнем зайнятості на селі та динамікою укладання колективних договорів в межах галузі, а також сформулювати причини неформованості інституту соціального партнерства і запропонувати напрями удосконалення законодавчої бази у сфері трудових відносин.

Третій розділ «Напрями вдосконалення інституційного механізму функціонування ринку праці в аграрному секторі економіки України» присвячений обґрунтуванню шляхів удосконалення інституційного механізму, що ґрунтується на зарубіжному досвіді. Наукову цінність має аналіз вперше визначених автором основних інституційних пасток аграрного ринку праці (інертність зайнятості, неефективність інститутів трудового права, еластичність оплати праці тощо) та шляхів їх усунення.

Має цінність та наукову новизну запропонована дисертантом економетрична модель, яка включає в себе показники зайнятості населення, кількості сільського населення, оплати праці, продуктивності праці та рентабельності сільськогосподарських підприємств. Проведений ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду формування аграрного ринку праці дозволив автору запропонувати найбільш ефективну, з огляду на реалії України, європейську модель захисту від безробіття.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та особистих публікацій автора дає змогу виокремити головні наукові результати дослідження:

– здійснено комплексний аналіз інституційного механізму розвитку аграрного ринку праці як самостійної динамічної системи взаємодії попиту та

пропозиції на аграрну працю, що складається зі сукупності формальних і неформальних інститутів, їхньої взаємодії, та регулює рух людських ресурсів у сфері сільськогосподарського виробництва;

– за допомогою кореляційно-регресійного дослідження побудовано багатофакторну модель залежності між рівнем зайнятості на сільськогосподарських підприємствах і низкою макроекономічних показників, найважливішими з котрих є кількість сільського населення та рівень оплати праці – це дало змогу запропонувати ефективний механізм ринку аграрної праці;

– удосконалено понятійно-категоріальний апарат аграрного ринку праці, у тому числі підходи до визначення терміну «ринок праці», запропоновано поняття «аграрний ринок праці», «інституційний механізм аграрного ринку праці», що поглиблює розуміння сучасного інструментарію аналізу його становлення та розвитку;

– запропоновано класифікацію інституційних утворень аграрного ринку праці й побудовано систему їх взаємодії через удосконалення нормативно-правового забезпечення та використання інструментів економічної політики держави;

– удосконалено методикку дослідження економічних процесів на аграрному ринку праці, використовуючи інституційний аналіз;

– набули подальшого розвитку класифікація ознак формальних і неформальних інститутів аграрного ринку праці в умовах їх функціонування та взаємодії;

– здійснено обґрунтування динаміки складових і особливостей розвитку інфраструктури, що допомагає формувати та підтримувати ефективність аграрного ринку праці;

– визначено основні інституційні пастки аграрного ринку праці та запропоновано шляхи їх уникнення та подолання;

– запропоновано напрями й інструменти розв'язання суперечностей та усунення недоліків функціонування ринку праці в аграрній галузі економіки

України на основі вдосконалення законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, обґрунтовано рекомендації стосовно їх подолання.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи глибину наукового дослідження, обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації, їх достовірність і новизну, варто вказати на низку критичних зауважень і дискусійних тверджень:

1. Є певна суперечність у викладенні автором окремих теоретичних положень. Зокрема, у першому та другому розділах дисертації автор цілком справедливо, ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження, вказує на необхідність оптимізації кількості зайнятих в аграрному секторі, а у третьому пропонує заходи стосовно зростання рівня зайнятості.

2. В роботі недостатньо чітко розкрито перспективи самозайнятості на селі, виходячи найперше з європейського, а також світового досвіду.

3. Варто було би більше уваги приділити дослідженню таких неформальних інститутів аграрного ринку праці як опортуністична поведінка його суб'єктів та їхня схильність до тіньових схем.

4. Робота була би більш повною, якби автор проаналізував, як зміни у податковому законодавстві можуть вплинути розвиток ринку праці на селі. Як це вплине на його детінізацію.

5. У роботі зустрічаються окремі несуттєві редакційні погрішності та неточності.

Загальна оцінка роботи

Загалом, незважаючи на окремі недоліки, кандидатська дисертація Білик Ірини Володимирівни «Інституційний механізм ринку праці в аграрному секторі економіки України» є актуальним, оригінальним, завершеним та самостійним дослідженням, що має комплексний і новаторський характер. Більшість наукових положень і висновків, викладених в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості та наукової новизни.

Автореферат відповідає змісту наукового дослідження.

На підставі вищезазначеного, вважаємо, що дисертаційна робота та автореферат відповідають вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її автор Білик І. В. заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

**Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії,
інноватики та міжнародної економіки
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького**

Є. М. Кирилюк

Підпис Кирилюка Є.М. засвідчую:
Проректор з наукової
та інноваційної діяльності, професор

С.В. Корновенко

13.01.2016

